

บทที่ 3

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครู

ครู อาจารย์ในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันมาก ในสมัยก่อน ผู้ที่เป็นครูจะเป็นผู้มีฐานะดีที่สอนเด็กด้วยความสมัครใจ หรือเป็นคนเก่ง ๆ ที่ได้รับคัดเลือกจากนักเรียนทุนที่เก่งที่สุดของจังหวัดเข้ามาศึกษาวิชาครู มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู มีความรับผิดชอบในหน้าที่ และต้องการอบรมคนให้เป็นคนดี

ดังนั้น ผู้คนจึงยกย่องครูไว้ในฐานะสูงเป็นปูชนียบุคคล แต่ในปัจจุบันนี้ สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและสังคม สถานะภาพและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของครูจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย

หน้าที่สำคัญของคนเป็นครู คือ การสอน และการสอนนั้นเป็นกระบวนการที่ผสมกันระหว่าง ศาสตร์ กับ ศิลป์ จะเห็นได้ว่า ครูใหม่บางคนที่ไม่เคยเป็นครูมาก่อนและเริ่มสอนหนังสือเป็นครั้งแรก จะขาดประสบการณ์ มีแต่ความรู้ตามหลักทฤษฎี แต่ครูพวกนี้ก็สามารถใช้วิธีบางอย่างที่ทำให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ เพราะฉะนั้น การเป็นครู มิใช่มีแต่ความรู้ในหลักวิชาการเท่านั้น ยังต้องอาศัยแรงจูงใจในหลายด้านประกอบกัน เช่น ความมีศรัทธาในอาชีพครู ความรักเด็ก รักการสอน เป็นต้น

ความหมายของบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ

บทบาท หมายถึง การแสดงออกของคนซึ่งคนอื่นคาดคิด หรือหวังว่าเขาจะกระทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง การที่ประชาชนคาดหมายหรือหวังให้เขากระทำอย่างนั้น ถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของเขาเป็นมูลฐาน หรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งเหมาะสมสอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่

หน้าที่ หมายถึง งานการปฏิบัติ การบริหาร หรือธุรกิจที่ต้องกระทำตามคำสั่งให้เกิดผลด้วยความดี หรือการปฏิบัติงานตามตำแหน่ง งานอาชีพ หรืองานวิชาชีพ หรือเป็นพฤติกรรมที่กำหนดให้กระทำโดยความจำเป็นทางหลักศีลธรรม ความต้องการตามขนบธรรมเนียมหรือตามความพอใจ โดยอาศัยความรู้สึกนึกถึงความถูกต้องและความเหมาะสม

ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติงานและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด ที่จะสามารถทำได้

จากความหมายข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ นั้น จะมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน จึงอาจสรุปรวมได้ว่า เป็นภารกิจที่ครูต้องทำให้เสร็จสิ้น สมบูรณ์ โดยอาศัยหลักคุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย หรือด้วยสำนึกที่ถูกต้องเหมาะสม ก็ได้

บทบาทของครูที่พึงประสงค์

I. บทบาทของครูตามหลักวิชาการ

มีนักวิชาการได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูไว้หลายท่าน ดังนี้ แฮวิงเฮิสท์ และเลวิน (R. J. Havinghuerst & D. U. Levine) ได้กล่าวถึง บทบาทครูไว้ 2 ด้าน คือ

1.1 บทบาทของครูในชุมชน มีหลายบทบาท เช่น

1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนักปฏิรูปสังคม
2. ผู้ริเริ่มบุกเบิกความคิด
3. ผู้ผดุงรักษาวัฒนธรรม
4. ผู้ควรแก่การยกย่อง
5. ผู้ให้บริการสาธารณะ

1.2 บทบาทของครูในโรงเรียน มีหลายบทบาท เช่น

1. ผู้อบรมเลี้ยงดูหรือสร้างสังคมประกิต (Socialization Agent)
2. ผู้เป็นตัวกลางหรือผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้
3. ผู้รักษาวินัย
4. ผู้เป็นเสมือนพ่อแม่
5. ผู้ตัดสินหรือรักษากติกา
6. ผู้เป็นที่พึ่งของเด็ก

จอห์นสัน (E. A. Johnson) ได้เสนอบทบาทของครูไว้ 7 ประการ คือ

1. ผู้นำของเด็ก
2. ที่ปรึกษาของเด็ก
3. ผู้ชำนาญในการสอน
4. มิตรของเด็ก
5. ผู้กำหนดจุดประสงค์
6. ผู้วัดผลและประเมินผล
7. ผู้กระตุ้นให้เด็กปรับตัวเข้ากับสังคม

บาร์ และคณะ (Barr A. S. & Others) ได้พิจารณาในการวัดผลและพยากรณ์ ประสิทธิภาพของครูผ่านบทบาทหน้าที่ 4 ด้าน คือ

1. ครูในฐานะผู้อำนวยการสอน
2. ครูในฐานะเพื่อนและผู้ให้คำปรึกษาแก่นักเรียน
3. ครูในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนโรงเรียน
4. ครูในฐานะสมาชิกของสมาคมวิชาชีพ

II. บทบาทของครูตาม TEACHERS MODEL

ถ้าพิจารณาบทบาทของครูจากคำว่า “TEACHERS” มีผู้จำแนกบทบาทไว้ ดังนี้

T – Teaching (การสอน) หมายถึง บทบาทในการทำหน้าที่สั่งสอนศิษย์ให้เป็น คนดีมีความรู้ในวิชาการทั้งปวง ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของครูทุกคน ทุกระดับชั้นที่สอน ดังนั้น ครูทุกคนจึงควรตระหนักในเรื่อง การสอนเป็นอันดับแรก โดยถือว่า หัวใจความเป็นครู คือ การ อบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีความรู้ในวิทยาการทั้งปวง

E – Ethics (จริยธรรม) หมายถึง การที่ครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบใน การส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครู นอกจากครู อาจารย์จะต้องอบรมส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีจริยธรรมแล้ว ครูทุกคนก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีจริยธรรมอันดี งามเหมาะสมด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

A – Academic (วิชาการ) หมายถึง การที่ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในทางวิชาการ ทั้งของตนเองและของลูกศิษย์ ดังนั้น ครูอาจารย์ทุกคนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นประจำ หากไม่ทำเช่นนั้น ก็จะเป็นคนที่ล้าสมัย ไม่ทันต่อวิทยาการใหม่ ๆ ซึ่งมีอยู่มากมายในปัจจุบันนี้

C – Cultural Heritage (การสืบทอดวัฒนธรรม) หมายถึง ครู อาจารย์ต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบในการสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งครูอาจทำได้ 2 ทาง คือ

1. การปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติ เช่น แต่งกายให้ถูกต้อง เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ หรือ การแสดงความเคารพและกริยามารยาทแบบไทย ๆ หรือการจัดงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น
2. การอบรมสั่งสอนให้ลูกศิษย์ เข้าใจในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ดี ๆ

H – Human Relationship (มนุษยสัมพันธ์) หมายถึง ครูอาจารย์ต้องทำตัวให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม

การมีมนุษยสัมพันธ์ของครู สามารถจำแนกออกได้ดังนี้

1. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
 - ครูควรสอนให้ลูกศิษย์มีความรู้ในวิชาการต่าง ๆ มีความประพฤติที่ดี เป็นที่ปรึกษาของลูกศิษย์ พยายามหาทางช่วยเหลือถ้าลูกศิษย์มีปัญหา
2. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู
 - ครูทุกคนควรมีความสามัคคีกัน ถ้าสถานศึกษาใดมีครูอาจารย์ที่สมานสามัคคีกัน การพัฒนาโรงเรียนและวิชาการก็จะเจริญก้าวหน้าไปรวดเร็ว
3. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชน
 - ผู้ปกครองนักเรียนเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาโรงเรียน ถ้าโรงเรียนใดสามารถโน้มน้าวให้ผู้ปกครองเข้ามา

- E – Evaluation** (การประเมินผล) หมายถึง การประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียน หน้าที่และความรับผิดชอบในด้านนี้ ถือว่ามีความสำคัญยิ่งประการหนึ่ง เพราะการประเมินผลการเรียนการสอนเป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของลูกศิษย์ในด้าน ต่าง ๆ หากครูสอนแล้วไม่มีการวัดผล ครูก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าลูกศิษย์ของตนเองจะมีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด ดังนั้น ครูจึงควรระลึกเสมอว่า “ที่ใดมีการสอน ที่นั่นต้องมีการสอบด้วย”
- สำหรับการประเมินผลของนักเรียน สามารถทำได้ หลายแบบ
1. การสังเกต
 2. การสัมภาษณ์
 3. การสอบ
 4. การศึกษาเป็นรายบุคคล
 5. การใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ
 6. การบันทึกย่อและระเบียบวิธี และอื่น ๆ อีก
- R – Research** (การวิจัย) หมายถึง การที่ครูต้องเป็นนักแก้ปัญหา เพราะการวิจัยเป็นวิธีการแก้ปัญหาและการศึกษาหาความรู้ความจริงที่เชื่อถือได้โดยใช้วิธีการที่เชื่อถือได้
- S – Service** (การบริการ) หมายถึง การให้บริการแก่ศิษย์ ผู้ปกครองและชุมชน เช่น การให้บริการความรู้แก่คนในท้องถิ่น ทั้งในด้านความรู้ทางอาชีพ สุขภาพอนามัย การให้คำปรึกษาหารือ และการร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน เป็นต้น

III. บทบาทของครูตามแนวคิดปรัชญาลัทธิต่าง ๆ

กลุ่มลัทธิปรัชญาต่าง ๆ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของครูไว้ดังนี้

1. ฝ่ายจิตนิยม ถือว่า “ครูคือแม่พิมพ์” (Paradigmatic Self) ยกให้ครูมีอาวุโสและวุฒิภาวะสูงกว่านักเรียน ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งด้านความรู้และความประพฤติ ต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้โดยใช้สัญลักษณ์ได้ดีมีประสิทธิภาพ
2. ฝ่ายสัญนิยม หรือ วัตถุนิยม ถือว่า “ครูคือผู้สาธิต” (Demonstrator) บทบาทของครู คือ เป็นสื่อกลางระหว่างนักเรียนกับความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง
3. ฝ่ายประสบการณ์นิยม ถือว่า “ครูเป็นเสมือนผู้อำนวยการโครงการวิจัย” กำหนดให้ครูเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนของเด็ก ครูมิใช่ตัวกลางหรือมิใช่ผู้นำสารแต่อยู่ในฐานะผู้ดูแลให้แต่ละคนดำเนินไปสู่เป้าหมายเป็นสำคัญ
4. ฝ่ายอัตถิภาวนิยม ถือว่า “ครูคือผู้คอยกระตุ้นหรือช่วย” คือเป็นผู้กระตุ้นให้เด็กแต่ละคนได้เรียนรู้ ค้นพบความจริงด้วยตนเอง
5. ฝ่ายโทมัสนิยมใหม่ ถือว่า “ครูคือผู้รักษาวินัยทางความคิด” (Mental Disciplinarian) กำหนดให้ครูเป็นนายทางปัญญา หรือ ผู้อำนวยการฝึกฝนทางปัญญา และความคิด เป็นพิธีกรทางปัญญา หรือผู้พัฒนาอำนาจทางความคิด ในการนี้ ครูต้องเป็นผู้มีความสามารถในการให้เหตุผล มีเจตจำนงอันแน่วแน่และมีความจำดี

หน้าที่และความรับผิดชอบของครู

1. หน้าที่ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู หน่วยงานบริหารบุคคลกลางสำหรับข้าราชการครูของคุรุสภาได้วางมาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่รับผิดชอบไว้ 6 ข้อ ดังนี้

1) ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การอบรม การปกครองดูแลให้
คำแนะนำและแนะแนวต่าง ๆ

2) ศึกษาวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

3) ให้บริการแก่สังคมในด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ

4) นิเทศในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ

5) ช่วยงานธุรการและงานบริการและสถานศึกษา

6) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2. หน้าที่ตามจรรยาและวินัยข้าราชการครู

2.1 หน้าที่ตามจรรยาและวินัยข้าราชการใน พรบ. ข้าราชการพลเรือน พ.ศ.
2518 มาตรา 65 ถึงมาตรา 81 มีความโดยสรุปดังนี้

มาตรา 65 ต้องรักษาวินัยโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ

มาตรา 66 ต้องสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยตาม
รัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

มาตรา 67 ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และเที่ยงธรรม

มาตรา 68 ต้องสนับสนุนนโยบายรัฐบาล ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย
ระเบียบของทางราชการ และมติคณะรัฐมนตรี

มาตรา 69 ต้องสนใจและรับทราบเหตุการณ์เคลื่อนไหวอันอาจเป็น
ภัยอันตรายต่อประเทศชาติ และต้องป้องกันภัยอันตรายซึ่งจะ
บังเกิดแก่ประเทศชาติ

มาตรา 70 ต้องรักษาความลับของทางราชการ

มาตรา 71 ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการ
โดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบของทางราชการ

มาตรา 72 ต้องปฏิบัติราชการ โดยมีให้เป็นการกระทำการข้าม
ผู้บังคับบัญชาเหนือตน

มาตรา 73 ต้องไม่รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา

มาตรา 74 ต้องถือและปฏิบัติตามระเบียบและธรรมเนียมของทางราชการ

- มาตรา 75 ต้องอุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการมิได้
- มาตรา 76 ต้องสุภาพเรียบร้อย รักษาความสามัคคีระหว่างข้าราชการและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- มาตรา 77 ต้องสุภาพเรียบร้อย ต้อนรับให้ความสะดวกความเป็นธรรม และให้สงเคราะห์แก่ประชาชนที่มาติดต่อไม่ดูหมิ่น กตขี้ข่มเหิงราษฎร
- มาตรา 78 ต้องไม่กระทำหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาผลประโยชน์อันจะทำให้เสียความเที่ยงธรรมและเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่
- มาตรา 79 ต้องไม่เป็นการจัดการ หรือตำแหน่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท
- มาตรา 80 ต้องไม่เป็นการพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง
- มาตรา 81 ต้องไม่กระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว

2.2 หน้าที่ตามระเบียบคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. 2526 มีดังนี้

1. เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ
2. ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
3. ตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่ อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้
4. รักษาชื่อเสียงของตนมิให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วห้ามประพฤติการใด ๆ อันอาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียงของครู
5. ถือปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษา และปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา

6. ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่บิดเบือนและปิดบังอำพราง ไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนเองไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ
7. ให้เกียรติแก่ผู้อื่นทางวิชาการโดยไม่นำผลงานของผู้ใดมาแอบอ้างเป็นผลงานของตนและไม่เบียดบังใช้แรงงานหรือนำผลงานของผู้อื่นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน
8. ประพฤติตนอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเที่ยงธรรม ไม่แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเอง หรือผู้อื่นโดยมิชอบ
9. สุภาพเรียบร้อยประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์รักษาความลับของศิษย์ของผู้ร่วมงานและของสถานศึกษา
10. รักษาความสามัคคีระหว่างครูและช่วยเหลือกันในหน้าที่การงาน

3. หน้าที่ครูด้านจริยศึกษา มีท่านผู้รู้ในด้านจริยศึกษาเสนอไว้ ดังนี้

1. ครูทุกคนต้องพร้อมที่จะสอนจริยศึกษาได้ ต้องมีจริยธรรมอยู่ในตัว ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ได้
2. ครูต้องเคารพความจริง มุ่งแสวงหาความจริง เข้าถึงความจริง แล้วนำไปสอนให้สอดคล้องกับจริยธรรม
3. ครูต้องทำความเข้าใจศัพท์ และถ้อยที่ใช้ และเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม เพื่อจะได้นำไปใช้สอนให้ถูกต้องเหมาะสม
4. ครูต้องรู้จักคิด รู้จักทำตนเป็นมิตรที่ดี หรือกัลยาณมิตร
5. ครูต้องสอนจริยศึกษาด้วยการปฏิบัติและให้เด็กเห็นตัวอย่าง
6. ครูต้องวัดและประเมินผลการสอนอยู่เสมอ โดยการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

4. หน้าที่ความรับผิดชอบของครูจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยของ เฉลียว บุรีภักดีและคณะ พอจะกล่าวถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของครู ดังนี้

1. หมั่นอบรมเด็กอยู่เสมอ
2. ตั้งใจสอน รักการสอน
3. จัดการปกครองได้เป็นที่เรียบร้อย

4. เตรียมการสอนและทำบันทึกการสอน
5. หมั่นวัดผลและติดตามผลการเรียน
6. รับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
7. ช่วยให้คำแนะนำแก่เด็กด้วยความเต็มใจ
8. สอนให้เด็กเป็นประชาธิปไตย

5. หน้าที่ความรับผิดชอบของครูตามทัศนะของบุคคลทั่วไป

ไกรนุช ศิริพูล (2531) ได้กล่าวถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของครูในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) หน้าที่ความรับผิดชอบของครูต่อศิษย์ตามพระไตรปิฎก
 1. แนะนำสั่งสอนดี
 2. ให้ศึกษาเล่าเรียนดี
 3. บอกลดละให้สันติสุขไม่ปิดบังอำพราง
 4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
 5. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย กล่าวคือ จะไปในทิศทางใดก็ไม่อดอยาก
- นอกจากนี้ครูพึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อศิษย์ในลักษณะอื่น ๆ อีก คือ
1. มีความรัก ความเมตตาต่อศิษย์เป็นพื้นฐาน
 2. อบรมสั่งสอนให้ศิษย์เป็นพลเมืองดี ป้องกัน ห้ามปรามมิให้ทำความชั่วทั้งปวง
 3. แสวงหาวิธีสอนใหม่ ๆ เพื่อให้ศิษย์มีความแจ่มแจ้งในวิชาการ
 4. เป็นที่ปรึกษาหารือ แนะนำในด้านการศึกษาและอาชีพแก่ศิษย์
 5. ดูแลส่งเสริมให้มีสุขภาพอนามัยดี สร้างสุขนิสัยที่ดี
 6. ไม่นำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย
 7. ไม่แสดงความใจดี เอื้ออาทรเป็นพิเศษแก่ศิษย์ที่มีฐานะดี บิดามารดามีตำแหน่งหน้าที่ราชการสูง หรือเป็นผู้มีอิทธิพล
 8. ช่วยเหลือศิษย์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
 9. ช่วยเหลือศิษย์ในทุกสถานะเท่าที่สามารถจะทำได้

10. สร้างอาชีพให้แก่ศิษย์ในอนาคต โดยสามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษา
เล่าเรียนไปใช้ได้ในชีวิตจริง ๆ

2) หน้าที่ความรับผิดชอบของครูต่อสถานศึกษา

หน้าที่ความรับผิดชอบของครูต่อสถานศึกษา ซึ่งครูควรปฏิบัติ ได้แก่

1. ช่วยสร้างศรัทธาจากประชาชนให้กับโรงเรียนของตน
2. จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้กับโรงเรียนของตน
3. ช่วยพัฒนาโรงเรียนให้สะอาด สวยงาม น่าอยู่
4. เอาใจใส่รักษาผลประโยชน์ของโรงเรียน
5. ช่วยป้องกันภัยพิบัติอันอาจเกิดขึ้นกับโรงเรียน
6. ช่วยกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ลุล่วงไปด้วยดี
7. ช่วยรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน ให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านวิชาการ และกิจกรรมต่าง ๆ
8. ช่วยส่งเสริมจริยธรรม และศีลธรรมอันดีงามให้แก่บุคลากรของโรงเรียน

3) หน้าที่ความรับผิดชอบของครูต่อเพื่อนครู

หน้าที่ความรับผิดชอบต่อเพื่อนครู ซึ่งครูควรปฏิบัติ ได้แก่

1. เอื้อเฟื้อช่วยเหลืองานส่วนตัวเท่าที่สามารถจะกระทำได้
2. รักษาชื่อเสียงของคณะครูและให้เกียรติแก่กัน
3. ปฏิบัติหน้าที่แทนเมื่อเพื่อนครูต้องมีภาระอื่นทางราชการ หรือเจ็บป่วยหรือมีภารกิจจำเป็นส่วนตัว
4. ช่วยป้องกันอันตรายทั้งปวง อันอาจมีแก่เพื่อนครู
5. รักษาความสามัคคีระหว่างเพื่อนครู ไม่แบ่งแยกสถาบันที่ต่างกัน หรือมาจากภาคเดียวกัน
6. ช่วยรักษาผลประโยชน์ให้แก่เพื่อนครูด้วยกัน
7. แนะนำความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ให้

8. เป็นที่ปรึกษา แนะนำเมื่อเพื่อนมีปัญหาหรือประสบความ
เดือดร้อน

4) หน้าที่ความรับผิดชอบของครูต่อผู้บังคับบัญชา

ผู้บังคับบัญชาโดยตรง และใกล้ชิดของครูก็คือ ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่
ผู้อำนวยการและอธิการในสถาบันครู ผู้บังคับบัญชาย่อมเป็นผู้นำในโรงเรียนหรือ
สถาบันการศึกษานั้น ๆ ผู้บังคับบัญชาแต่ละสถาบันย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไป ทั้งนี้
ย่อมขึ้นอยู่กับความรอบรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญงานในหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา
ครูผู้อยู่ในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชา ควรจะได้ปฏิบัติตนดังนี้

1. แสดงความเคารพผู้บังคับบัญชาด้วยใจจริง
2. สนับสนุนนโยบายที่ผู้บังคับบัญชากำหนดไว้ด้วยความสุจริตใจ หากไม่
เห็นด้วยกับนโยบายก็ควรนำเรื่องราวหรือนโยบายที่ตนไม่เห็นชอบ
ด้วยไปกล่าวกับบุคคลภายนอก หรือแนะนำผู้อื่นให้คล้อยตาม
3. ไม่กล่าววาจาเท็จหรือรายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา
4. ไม่รวมกลุ่มสนับสนุนผู้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติผิดต่อระเบียบแบบ
แผนของทางราชการ หรือทำลายคุณธรรมอันดีเพื่อประโยชน์แห่ง
ฝ่ายตน
5. ปกป้องอันตรายทั้งปวงอันอาจจะเกิดขึ้นกับผู้บังคับบัญชา
6. ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาโดยชอบด้วยความ
เต็มใจ กระตือรือร้นให้งานประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ
7. ไม่แสวงหาประโยชน์จากผู้บังคับบัญชาในฐานะเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกัน
เป็นญาติพี่น้องกัน เป็นเพื่อนรักกัน หรือเป็นคนบ้านเดียวกัน
8. ไม่นำอามิสของขวัญอันมีราคาแพงมอบให้ผู้บังคับบัญชาด้วยหวัง
ลาภสักการะและผลประโยชน์แห่งตน
9. ไม่ผูกขาดความรัก ความเคารพ ความใกล้ชิดต่อผู้บังคับบัญชา
มากจนเกินไป
10. ไม่กระทำให้ผู้บังคับบัญชาต้องเสื่อมเสียในด้านความประพฤติและ
ศีลธรรมจรรยา

5) หน้าที่ความรับผิดชอบของครูต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
ครูในฐานะข้าราชการพลเรือนสามัญภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มี
หน้าที่พิทักษ์ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนี้
ในด้านชาติ

1. อบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความรักและความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็น
คนไทยในผืนแผ่นดินที่ร่มเย็นเป็นสุขและอุดมสมบูรณ์
2. อบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ
ชาติไทยยกย่องและเทิดทูน บรรพบุรุษของไทย วีรชนไทยที่ได้สละ
เลือดเนื้อและชีวิต ปกป้องรักษาผืนแผ่นดินไทยไว้ เพื่อเป็นมรดกแก่
ลูกหลานไทย เป็นชาติไทยมาได้จนทุกวันนี้
3. อบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความรักและหวงแหนในผืนแผ่นดินไทย
4. อบรมสั่งสอนให้อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย
ซึ่งเป็นเอกราชของชาติไทย เช่น การแต่งกาย มารยาทไทย เป็นต้น
5. สอดส่องดูแลมองภัยอันอาจเกิดขึ้นแก่ชาติ
6. เคารพยกย่องผู้ทำคุณประโยชน์แก่ชาติ
7. นิยมไทย เช่น ใช้นามไทย รับประทานอาหารไทย ฟังเพลงไทย
ส่งเสริมศิลปะไทย
8. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของชาติด้วยตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เสียภาษี
ตามที่เป็นจริง และรับใช้ชาติด้วยการเป็นทหาร
9. ไม่เป็นตัวแรงยุยงส่งเสริมให้เกิดการแตกความสามัคคีของคนในชาติ
10. ศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชาติไทย และปฏิบัติตาม
ในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ครู

ในด้านศาสนา

1. ไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามศาสนา
2. ศึกษาประวัติและคำสอนในศาสนาให้เข้าใจอย่างถูกต้อง
3. ส่งเสริม สนับสนุนให้ศิษย์ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามคำสอนในศาสนา
และนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
4. ป้องกันภัย การบ่อนทำลาย และแก้ไขความเสียหายอันอาจเกิดขึ้น
แก่ศาสนา

5. ส่งเสริมความเจริญมั่นคงทางศาสนา เช่น
 - ร่วมพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การเวียนเทียน ฉลองเทียนเข้าพรรษา หรือร่วมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา
 - ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า
6. ช่วยอนุรักษ์และปกป้องแก่งฟูชนียสถานทางศาสนา รวมทั้งศิลปกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
7. ยึดมั่นคุณธรรมทางศาสนาให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป

ในด้านพระมหากษัตริย์

หน้าที่ความรับผิดชอบของครูเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ที่ครูควรปฏิบัติคือ

1. ไม่นำเรื่องราวเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์มาวิพากษ์วิจารณ์
2. ปกป้องและแก้ไขข่าวลืออันจะนำความเสียหายมาสู่สถาบันกษัตริย์
3. จัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจในวันสำคัญ ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา
4. จัดพิธีเทิดพระเกียรติวันเฉลิมพระชนมพรรษา
5. ตั้งโต๊ะหมู่บูชาหรือประดับธงชาติในวันสำคัญหรือในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จผ่าน
6. สละทรัพย์สิน หรือบริจาคโลหิต โดยเสด็จพระราชกุศล
7. ร่วมกิจกรรมเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบรมราชินีนาถ เช่น เดินเทิดพระเกียรติ ร่วมถวายพระพร เป็นต้น
8. อบรมสั่งสอนศิษย์ให้รู้คุณค่าของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นศูนย์รวมแห่งความมั่นคงของชาติ

ยนต์ ชุ่มจิต (2541: 87) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของครูว่าควรจะอยู่ในขอบเขตต่อไปนี้

1. การสั่งสอนศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์
2. การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามให้แก่ศิษย์
3. ปกครองดูแลความทุกข์สุขของศิษย์
4. การประเมินผลความเจริญก้าวหน้าของศิษย์
5. การแนะแนวการศึกษาและอาชีพ
6. การจัดกิจกรรมเพื่อความเจริญงอกงามของศิษย์
7. การปฏิบัติงานในหน้าที่และการงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จเรียบร้อยและมีคุณธรรม
8. ดูแลสอดส่องป้องกันภัยพิบัติมิให้เกิดแก่ทรัพย์สินของโรงเรียน

9. การสร้างเสริมสมรรถภาพทางวิชาการให้แก่ตนเองอย่างสม่ำเสมอ
10. การรักษาวินัยและประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป

สรุป

ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของครูในปัจจุบันได้ว่า ควรมีอยู่ 5 ด้าน คือ

1. **บทบาทหน้าที่ต่อศิษย์** ครูจะต้องเป็นผู้อบรมสั่งสอนแนะนำ และเป็นตัวแบบที่ดี ทำให้ศิษย์พัฒนาเจริญก้าวหน้าไปในทางที่พึงประสงค์
2. **บทบาทหน้าที่ต่อโรงเรียน** ครูจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน เป็นผู้ร่วมงานที่ดีของบุคลากรในโรงเรียน ทำหน้าที่ในโรงเรียนให้สมบูรณ์ และเป็นกำลังสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนเจริญก้าวหน้า
3. **บทบาทต่อตัวเอง** ครูจะต้องเป็นผู้ที่สมบูรณ์พร้อม เป็นสมาชิกที่มีค่าของครอบครัวและวงศ์ตระกูล เป็นผู้ที่รักความเจริญก้าวหน้า และมีคุณธรรม
4. **บทบาทต่อชุมชน** ครูจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่เป็นพลเมืองดี มีส่วนในการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนที่ตนอาศัย
5. **บทบาทต่อวงการอาชีพ** ครูจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของวงการครู มีส่วนสร้างสรรค์จรรโลงอาชีพครูให้มีศักดิ์ศรี มีเกียรติภูมิ และช่วยยกระดับฐานะอาชีพครูให้สูงขึ้น

